

MŰSZAKI DOKUMENTÁCIÓ

ORSZÁGHÁZ

18-, 19-, 20-, 21-, 22. és a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzati felújításának

TERVEZÉSE

TARTALOMJEGYZÉK

Országház, 18-, 19-, 20-, 21-, 22. számú, valamint 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzatai felújításának tervezése

1. **Az Országház épületének ismertetése**
2. **Az Országház homlokzatai felújításának fejlődése**
3. **Érintett épületrészek ismertetése (építészeti kialakítás, jelenlegi állapot)**
  - 3.1. A 18.sz., homlokzat
  - 3.2. A 19. sz. homlokzat
  - 3.3. A 20.sz. homlokzat
  - 3.4. A 21.sz. homlokzat
  - 3.5. A 22. sz. homlokzat
  - 3.6. Kocsialáhajtó az I. kapu előtt
  - 3.7. Útfelületek, járdák a déli homlokzatok előtt
  - 3.8. Parkfelület a déli homlokzatcsoport előtt
  - 3.9. A 4. sz. homlokzat
  - 3.10. Az 5. számú homlokzat
  - 3.11. A 6. sz. homlokzat
  - 3.12. A 7. számú homlokzat
  - 3.13. A 8. számú homlokzat
  - 3.14. Kocsialáhajtó, út és járdafelületek az északi homlokzatcsoport előtt
  - 3.15. Tetők
  - 3.16. Fából készült szerkezetek
  - 3.17. Lakatos szerkezetek
  - 3.18. Elektromos rendszerek
4. **A felújítás tervezői feladatai**
  - 4.1. Általános feltételek
  - 4.2. Készítendő tervek munkarészei
  - 4.3. A déli homlokzatok (18 - 22. sz.) tervezői feladati
  - 4.4. Az északi homlokzatok (4 - 8. sz.) tervezői feladatai
  - 4.5. Tetők
5. **Organizációs feltételek**
6. **Megrendelő által biztosított tervek, tanulmányok**
7. **Helyszínrajz a felújítandó homlokzatrészek feltüntetésével**
8. **Tervlapok a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzatok és a támpillérek rajzaival (6 db tervlap), a 18-, 19-, 20-, 21-, 22. számú homlokzatok a 4-8. sz. homlokzatok tükörképei, azokkal tükrözve megegyezők.**

1. Az Országház épületének ismertetése

A XIX. század végén épült és 1902. október 8-án használatba vett műemléki épület mára már jelképpé vált. Jelképévé vált részben a politikai életnek, a törvényalkotásnak és az állami protokollnak, valamint az ország fővárosának, mint a világörökség részét képező Duna-parti látványának. Szimbolikus ereje megmutatkozik abban is, hogy Magyarország történelmének, ezen belül a főváros történetének egy olyan korszakát reprezentálja, amely egyelőre még soha nem látott fejlődési ciklus felfelé ívelő ága volt. Jelképévé vált azon mesterségeknek is, melyek szaktudásuk csúcspontját ez idő tájt érték el és ezek összefogása, közös alkotása kellett ahhoz, hogy egy ilyen jelentőségű épület így megépülhessen. Ezen szakmák, mesterségek egy része mára már teljesen kihalt, de tárgyi emlékét őrzi az épület.

Az épület hossza 268,32 méter, legnagyobb szélessége a főbejáratnál 123,1 méter. Tíz udvarával együtt 17745,45 m² területet foglal el, beépített köbtartama 473000 lm³, téglafala és a boltozati falazatai 155000 m³-t tesznek ki, homlokzatát 550000 db kifaragott kő és 90 db királysobor díszíti.

Az épület 3 fő szinttel rendelkezik – a földszint, a félemelet és a főemelet – emellett egy alagsori, több bejárati és a felépítményeknél karzati szintek találhatók. A főemeleten kiemelt tárgyaló, fogadó termek és vezetői szobák, a félemeleten és a földszinten jellemzően munkaszobák, tárgyalótermek, közlekedő folyosók, míg az alagsorban az alárendeltebb helyiségek (műhelyek, öltözők, raktárak stb.) helyezkednek el.

Az alagsor 4,45 méter, a földszint 5,05 méter, a félemelet 3,85 méter, a főemelet 7,30-8,50 méter közötti belmagasságú. A főemeleten kívüli szintek egy részét átalakították az 50-es években. A felújítások során az eredeti alaprajzi kialakítások visszaállítása a cél, az eredetileg használt anyagok és a modern technológiák alkalmazásával. Az épület külső falai kívülről tömbkő, belülről téglaszerkezetűek, a belső főfalak téglaszerkezetűek. A födém szerkezetek acélgerendák közötti téglaporoszsüveg boltozatok, valamint téglaboltozatok.

2. Az Országház homlokzati felújításainak fejlődése

Az Országház építése 1885-ben kezdődött Steindl Imre neogótikus stílusban született tervei szerint. A felmenő falak az 1886. és 1894. közötti években készültek a külső (homlokzati) felületen kőből, a belső felületen téglából falazva. A felhasznált kőanyag több különböző helyről származik, forrásvízi (kemény) mészkövet csak az időjárásnak kitettebbnek ítélt helyeken használtak (pl. főpárkány), a többi rosszabb minőségű durva (puha) mészkő volt, amelynek legnagyobb része a sóskúti illetve biai bányából való. A sóskúti (durva) mészkövek a légszennyezés, víz és az időjárás hatására alig 25 év elteltével már előrehaladott erózió jeleit mutatták. Az esztétikai és statikai problémák is indokolták a felújítás megkezdését. Ezért 1925-óta az Országház épülete jóformán sohasem szabadult meg teljesen az építési állványoktól.

Súlyos károkat szenvedett a második világháború utolsó szakaszában, Budapest ostroma idején.

Homlokzatát mintegy 20 nagy belövés, 250 aknatalálat, tetőszerkezetét 300 gyújtóbomba érte. 1945. február 28-án indult meg és 1951 végéig tartott a háborús sérülések helyreállítása,

amikor a cél az volt, hogy az épület minden részét mielőbb használatba lehessen venni. Ebben az időszakban készült javítások (pl. köelemek téglával való pótlása) a 15 sz. homlokzaton még ma is láthatóak. Ez után az 50-es években megindulhatott az átgondoltabb, hosszabb időt igénylő homlokzati rekonstrukció.

Az Országgyűlés Műszaki Osztályának (ma az Országgyűlés Hivatala Műszaki Igazgatósága) irányítása mellett az 50-es évekig az egyes mállott köelemeket az eredetivel megegyező (pl.: durva) mészkőre cserélték, a '60-as években már csak kemény mészkőből faragott elemeket használtak a régi pótlására. A '70-es évektől, pedig már a beállványozott homlokzatszakasz összes köelemét lebontották, (kivétel pl. a főpárkányt) és a durva mészkövet mind kemény forrásvízi mészkőre cserélték.

A Duna-parti homlokzatok hosszú távú felújítási programjának keretében ennek az ún. „teljes kőcserével” járó felújítási módszernek az alkalmazását az Országos Műemlékvédelmi Hivatal 11690/1994. sz. levelében elfogadta.

A Duna-parti homlokzatok rekonstrukciója az északi kőtoronnyal kezdődött 1989-től 1994-ig. Ekkor néhány éves kényszerszünet következett, ami alatt csak a teraszok felújítására, és a támfalak, lépcsők felújításának megkezdésére volt mód. 1997-től 2000-ig tartott az északi két homlokzatszakasz, a 9-, 10-es homlokzatok rekonstrukciója, a déli kőtoronyé 1999-től 2002-ig, a 11-, 12-, 13.-as homlokzatok felújítása 2002-től 2005-ig, majd 2005-ben kezdődött a 14-, 15-, 16-, 17. homlokzatok felújítása 2009. évi határidővel.

A 9-, 10-es sz. homlokzatok a (Duna-parti homlokzat északi rizalitja) felújításától kezdve a homlokzatszakasz előtti támfal kőburkolatának tisztítását és javítását továbbá a rajta lévő mellvéd kőcseréjét is elvégeztetjük úgy, hogy a homlokzatokkal együtt a teljes Duna-parti támfal is legyen újítva.

A déli kőtorony felújításánál a feladat azáltal bővült, hogy a köelemek teljes cseréjén kívül az összes homlokzati nyílászáró felújítását is elvégeztetjük. A nagyméretű, 100 éves faanyagú szerkezetek állapota ezt szükségessé teszi.

A 11., 15. és 13. sz. homlokzatok munkálatainál az árkádok mögött, illetve a loggia belső védett helyzetben lévő durva mészkő burkolat kőcseréje nem volt indokolt, ezért ezeken a felületeken tisztítás, kőjavítás és hydrofóbizálás készült. Az ugyanezekben a helyeken lévő padlóburkolatok viszont olyan rossz állapotban voltak, hogy cseréjük mellett kellett döntenünk.

Az Országház díszvilágítása korszerűtlen. Jelenleg nem áll rendelkezésre az épület egészére kiterjedő díszvilágítási terv. A 11-es és 15-ös. homlokzat felújításánál védőcsövezés lett beépítve egy későbbi díszvilágítás számára.

Ilyen előzmények után a most kivitelezés alatt lévő 14-, 15-, 16-, és 17-es jelű homlokzatszakaszok felújításával az Országház Duna-parti homlokzatai teljes egészében felújított állapotba kerülnek.

3. Az érintett épületrészek ismertetése

(építészeti kialakítás, jelenlegi állapot)

3.1 A 18. sz. homlokzat ismertetése:

Az Országház délnyugati sarkát képező, Dunára merőleges, délre néző homlokzat. Hossza 23,6 m, magassága a koronázó (fő)párkány tetejéig 23,2 m, a főpárkány feletti orom tetejéig 29,5 m.

A homlokzatot 5 db támpillér, 5 db egymással a főpárkány alatt megegyező mezőre osztja. A támpillérek közül a Duna felőli a dunai 16-, 17. sz. homlokzatokkal együtt lesz felújítva, ezért jelen felújításnak nem tárgya. A mellette levő hasonlóan felújítotthoz az alsó részén csúcsíves átjárható nyílással indul. Felette a ferde támrész előtt fiatorony áll tetején zászlótartó figurával. A föemeleti ablakok mellett a támpillér „élére állított” kövekkel folytatódik, amit lejjebb kettőzött fiatorony díszít, felül, pedig élére állított fiatorony zár. A főpárkány fölött a támpillér az attikát díszítő galériához és oromfalhoz kapcsolódó fiatoronyban végződik. A további három támpillér már kisebb kiülésű, a földszinten 95 cm-rel, a föemeleten, pedig 75 cm-rel ugrik a homlokzat síkja elé. A tagozott, faragott kövek közötti síkfelületet finoman rovátkolt felületű kövek alkotják.

A föemeleti szinten a támpillérek vimpergával és fiatoronnyal díszítettek, a főpárkány felett pedig a törpegalériához kapcsolódó fiatoronyban végződnek.

A támpillérek közötti falmezőket párkányok tagolják. Az alagsori részen rusztikusan spiccelt kváderkövek között két ablak, a földszinten szegment íves záródású fogsoros keretben oszloppal elválasztott csúcsíves mérműves ablakpár, a félemeleten fogsoros keretben egyenes záródású ablakpár, a föemeleten csúcsíves keretben csúcsíves, mérműves ablakpár helyezkedik el a mérműben kör alakú felülvilágítóval. A mérmű diagonálban elhelyezkedő négyzetekbe faragott rozettákból összeállított szőnyegmintával van díszítve. A föemeleti ablakok alatt könyöklő és rozettás övpárkány között balusztersor töri meg a felvert burkolókövek homlokzatsíkját.

A főpárkány fölött az attikát törpegaléria képezi áttörtségével, csipkézettségével a tetőt légiessé téve. A karcsú oszlopok feletti íveket kúszó levelekkel díszített ormok fedik. A tető magasságában a galéria egyes köveit ún. nyerges kövek kötik be a hátfalba.

A homlokzatról összefoglalóan megállapítható, hogy domináns elemei a nagyméretű falpillérek, amelyek fölfelé irányultságot és viszonylagos könnyedséget kölcsönöznek az egyébként tekintélyes méretű szerkezeteknek. A pillérek közötti falmezőknél ezt a hatást azzal fokozta a tervező, hogy a föemeleti rész nagyobb belmagasságát a homlokzatra is kivetítette, a föemeleti ablakok nagyobb méretével a homlokzatmező áttörtségét fokozta, legfelül pedig az attika törpegalériájának „kőcsipkével” már a homlokzatot és a fölötte levő tetőt is szinte „súlytalanná” tette.

Alkalmazott kőanyagok és azok állapota:

A lábazat forrásvízi (kemény) mészkővel burkolt, amely jó állapotú. Fölötte a három réteg rusztikusan spiccelt kváder már durva mészkőből készült, ami az eltelt 100 év alatt a portól, légszennyeződéstől sötétszürkévé vált, majd ez a sötétszürke kéreg sok helyen levált, így mostanra több az élénk sárga színű kopott, mállott felület, ami zavaró kontrasztot képez a megmaradt sötétszürke kéreggel. A kövek felületén elgipszesedett kéreg keletkezett, ami mögött a kő szerkezete fellazult, szétmállott, kémiaiilag átalakult. A támpillérek durva (puha) mészkő tömbjein a beszürkült felület és élcsorbulás észlelhető. A párkányok anyaga általában forrásvízi (kemény) mészkő, amelynek élei épen maradtak, kitett felülete világos, kimosódott,

gödrös, alsó felületein, pedig a szennyeződés kemény, vastag sötét felületet alkot. A főemeleti ablak alatti párkány egyes darabjai anyaghiányosak. A főemeleti ablakok vállainál, valamint a főpárkány fríze alatt durva (puha) mészkő párkány fut, amelyek élei hiányosak, mállottak hasonlóan a homlokzat síkjából kiugró szintén puha mészkőből készült ablakkeretezésekhez.

A főpárkány frízében akantuszlevéllel díszített gyámok sorakoznak, amelyek durva mészkőből készültek, kiálló részeik már hiányoznak, lepusztult állapotúak, csak néhány időközben cserélt darab őrzi a formáját. A sima (felvert) homlokzati burkolókövek durva mészkőből valók, felületükön sok a sötétített színű javítás, de vannak javítatlan golyónyomok is a földszinti részen. Él vagy sarokhiány rajtuk viszonylag ritka, de a mélyített fűgák miatt előfordul.

A főemeleti mérművek anyaga durva mészkő, de az általában használt sóskutinál rosszabb minőségű, puhább anyagú. Védett helyzeténél fogva alakját, formáját általában jól megtartotta, de eddigi tapasztalatok szerint hozzáérésnél morzsolódik, törik, tehát bizonytalan megtartású. A földszinti ablakok mérművei a szokásos sóskuti durva mészkőből valók, ahol az éleken képződött kéreg néhol már levált, állapotuk rossz.

A főpárkány feletti attika előtti törpegaléria anyaga változatos abból adódóan, hogy eredeti durva mészköveit az idők során már néhol forrásvízi mészkőre cserélték. Az oszloptörzsek és talpak már eredetileg is kemény kőből készültek, de a felettük levő ívek váll és zárókövei hol viszonylag épek és jó megtartásúak, hol pedig már annyira mállottak, hogy formájuk alig kivehető és évente visszatérően veszélytelenítési feladatokat okoznak.

A 18. homlokzat 1950-51-ben esett át részleges felújításon, ami az akkor rossz állapotban lévő kövek hasonló anyagúra való cseréjét jelentette. Jelenleg a kőburkolat egyes elemei, a durva mészkőből készült, időjárásnak kitett részekkel rendelkező kövek (törpegaléria, párkányok, ablakkeretkövek, balusztrád mérművek, rusztikus kváderek és sok pillérkő), valamint a forrásvízi mészkőből készült párkányok néhány darabja, továbbá a főemeleti ablakok faanyagú részei vannak igen rossz állapotban. A homlokzat előtti járdán és úttesten való közlekedés biztonsága megköveteli a kőburkolat rendszeres veszélytelenítését.

Egyéb anyagok ismertetés:

- A nyílászárók anyaga szlapon tölgyfa a padlástérre nézők kivételével. Szerkezeti kialakításuk kapcsolt gerébtokos. A földszinten, a félemeleten és a főemeleten ez zsalutokkal egészül ki. A főemeleten az 1930-ban elkészült átalakításkor egy belső falsík mögé ugratott harmadik üvegezett réteggel az ablakokat bővítették.
- A padlástérre nyíló ablak egyrétegű acéltokos ablak, amely felső része fixen van beépítve, alsó része nyitható, hogy az attikacsatornába karbantartás céljából ki lehessen lépni. Üvegezése öntött üvegből készült.
- Az attikacsatorna pallóvázra borított rézlemezről készült 30 x 30 cm keresztmetszettel. Tetején acél keresztvasakon végigfektetett vörösfenyőből készült járórács húzódik.
- Az alagsori ablakok elé kovácsoltvas rács van helyezve.
- A Duna felőli orom tetején rézlemezről domborított zászlótartó ülő figura volt eredetileg elhelyezve, amely jelenleg hiányzik.
- A támpillér fiatornyán a földszint magasságában ülő figura vörösrézről készült zászlótart, aminek felső része hiányzik.
- A villámhárító rendszer vörösréz sodronyból készült levezetői a homlokzat két szélén acél tartóbakokra erősítve futnak a tetőről a járdáig.

- Hófogóból kettő is fut a főpárkány felett. Egy a törpegaléria tetejét bekötő ún. „nyerges” kövek között, egy pedig fölöttük megszakítás nélkül. A szarufákra erősített hajlított „T” keresztmetszetű és levéldísszel ellátott tartóbakok 4 db hosszirányú gömbvasat tartanak a tető felett.
- A Duna felőli oromfalon ólomüvegezett lóhereablak található, amely habarccsal van a kőkeretben rögzítve, és a padlásteret világítja meg.

3.2. A 19. sz. homlokzat ismertetése

Az Országház déli homlokzata középrizalitját nyugati irányból határoló, Dunával párhuzamos homlokzat. Hossza 6,5 m, magassága a főpárkány tetejéig 23,2 m, a főpárkány feletti törpegaléria tetejéig 25,7 m, a 18. és 19. számú homlokzat sarkán álló fiatorony tetejéig 28,1 m.

A 18. homlokzat felől a sarokban falpillér, a 20. homlokzat felől, pedig a 18. homlokzaton látottnál nagyobb méretű támpillér határolja, amelyek egyetlen falmezőt fognak közre. A támpillér a főemeleti ablak könyöklőpárkányáig a 18. homlokzaton látott támpillérekkel megegyezően van kiképezve, párkányokkal tagolva. A könyöklőpárkány fölött a támpillérben szoborfülke helyezkedik el fölötté baldachinnal, amelynek íveit oldalról fél-, háromnegyed- és előlről teljes kör keresztmetszetű oszlopok és az oszlopok között falmezők tartják. A szoborfülkében nyolcszögletű talapzaton királysobor áll: Holló Barnabás II. Lipótról készített szobra, amely a szoborjegyzékben a 20. homlokzaton állókhoz lett sorolva 20/1-es számjellel. A baldachin fölött vimpergából induló fiatorony zárja a szoborfülkét a koronázó párkányig felnyúlóan. A koronázó párkány felett a támpillér élére állított fiatoronnyal végződik, amely a falmező feletti törpegalériához, illetve a 20. homlokzat a végeit záró nagyobb méretű fiatoronyhoz kapcsolódik.

A falmező alul a földszint magasságában a homlokzat mögötti kocsialáhajtó nagyméretű falnyílásával indul, amely oldalról falpillérekkel, felülről csúcsíves archívolttal keretezett. Az archívolt alsó része akantuszlevelekkel és indás szőlőlevelekkel díszített, tetején pedig kúszólevelek sorakoznak, csúcsán a félemeleti könyöklőpárkányig nyúló kettős keresztrozsával.

A félemeleti könyöklőpárkánytól felfelé a 18. homlokzatot is vízszintesen tagoló párkányok azonos keresztmetszettel és azonos magasságban ezen a homlokzaton is végigfutnak. A félemeleti ablakok azonos nagyságúak, de egymástól távolabb kerültek, mint a 18. homlokzaton, így fogsoros keretezésük három oldalon körbe fut. A főemeleti ablakpár azonos magasság mellett keskenyebb vízszintes mérettel rendelkezik, mint a 18. homlokzat, amelyekkel kialakítása azonos. A falmező nem említett elemei – a koronázó párkány az alatta levő akantuszos gyámokkal és a felette levő törpegalériával – a 18. homlokzat elemeivel megegyező kialakításúak.

Alkalmazott kőanyagok és azok állapota:

Az 1962-63-ban lezajlott javításnál a támpillér időjárásnak kitett oldalán levő köveinek majdnem mindegyikét forrásvízi (kemény) kőre cserélték. Puha kövek maradtak viszont a támpillér belső oldalán, és kívül is a főemeleti mellvéd magasságában levő két rétegben, továbbá II. Lipót 20/1. jelű szobra a posztamenssel. Ezeknek a puha köveknek a felülete mostanra igen rossz, mállott állapotba került, a királysobor arca hiányos.

A falmezőn csak kevés számú követ cseréltek: az alsó nyílás feletti ív felső részén a kúszóleveles köveket a keresztirányúval, a főemeleti ablak keretezésének egyik alsó indítókövét, továbbá a törpegaléria felső ívsorát és orkait alkotó köelemeket. A forrásvízi köre cserélt elemek általában jó állapotúak, miközben a puha kövek mállása egyre szembevetőbb a kiálló, időjárásnak kitett részeken: a főemeleti és főemeleti ablakkeretezéseken, a törpegaléria oszlopfőin és a főpárkány alatti gyámokon.

Egyéb anyagok ismertetése.

A nyílászárók, az attikacsatorna és a hófogórácsok anyaga és szerkezete megegyezik a 18. homlokzatról a 3.1 pontban leírtakkal, de vannak különbségek:

- nincs alagsori ablak,
- a főemeleti ablak belső szárnya ólmozott üvegezésű és nem bővítették a belső tér felé harmadik üvegezett szárnyal.

3.3. A 20. sz. homlokzat ismertetése:

Az Országház déli homlokzata középrizalitjának délre néző, Dunára merőleges középső kiemelt része. Hossza 15,8 m, magassága közepén, a szimmetriatengelyen 38,3 m a rézvíz talapzata tetejéig.

A homlokzat két végét a 19. homlokzatnál ismertetettel azonos támpillér zárja le. Ezek szoborfülkéiben helyezkednek el Brestyánszky Béla I. Ferencről készített 20/2 jelű, valamint Majer Ede V. Ferdinándról készített 20/3. jelű szobrai.

A pillérek közötti falmező alján a kocsiálahajtóba vezető két falnyílás jelenik meg alul lépcsőkkel, oldalt pillérkötegekkel, felül csúcsíves archivolttal, mint a 19. homlokzaton. A nyílások mellett és között sokszög alaprajzú talapzaton három szobor van elhelyezve, balról jobbra Köllő Miklós: Apród 20/5., Szent István 20/6., és Apród 20/7. jelű szobrai. A szobrok fölfeátoronnyal díszített baldachin hajlik a toronycsúcson egy-egy pajzstartó állatfigurával.

A főemeleti részen 4 ablak sorakozik az övpárkány fölött fogsoros keretezéssel és nagyobb vízszintes mérettel, mint a 18. homlokzaton. A fölöttük levő rozettás párkány itt erkélylemezzé szélesedik, amelynek kölapjait három közbülső és két szélső akantuszleveles kőkonzol tartja. Az erkélylemez alsó része keretezett rozettás mezőkkel díszített.

Az erkély szélén baluszteres mellvéd jelenik meg a főemeleti ablakok alatti magasságban. A főemeleti ablakok között három falsáv osztja a homlokzatot 4 hasonlóan kialakított mezőre. A mezőkben ott található a csúcsíves, mérműves ablakpár, a mérműben körablakkal, váll fölött csúcsíves fogsoros keretezéssel, vállban fogsoros párkánnyal, párkány frízében kis korongokkal, mint a 18. homlokzaton. De a csúcsív feletti másutt dísztelen falmező itt 2-2 címerpajzzsal van gazdagítva, amelyek egy-egy magyarországi megye vagy város címerét ábrázolják. A fogsoros főpárkány alatti akantuszos gyámsor és alatta az övpárkány, mint a 18-19. homlokzaton úgy itt is azonos magasságban megjelenik. A főpárkány a sarkok felett diagonálban kiálló sárkány alakúra faragott vízköpőkkel fordul át a szomszéd (19. illetve 20. jelű) homlokzat fölé.

A főpárkány felett további gazdagon díszített rész következik, amely a közepén végighúzódo függőleges szimmetriatengelynek ad nagyobb hangsúlyt. A törpegaléria oszlopsora közvetlenül a főpárkányra ül. A törpegalériát a széleken fiatorony csoport zárja elől a támpillér fölötti kisebb, hátul a sarkon álló nagyobb fiatoronnyal. A nagyobb fiatorony vimpergákkal elválasztott kétszintes törzsén az éleket háromnegyed oszlopok – alul oszlop párok – teszik karcsúbbá fölöttük áthajló ívekkel összekötve. A vimpergák indítása alulról

nemcsak a szokásos támaszlevéllel, hanem ezen a homlokzatszoporton gyakran kiterjesztett szárnyú madáralakkal történik.

A törpegaléria fölött, kétoldalt a fiatornyokkal szegélyezve meredek oromfal magasodik. Kúszóleveles párkánnyal van fedve, amely közepén szoborposztamensként szolgáló zömök oszloppal végződik. Az oromfalat két csúcsíves záródású mérműves és fölöttük egy rózsablak töri át, amelyek a mögöttük levő padlásteret világítják meg. A csúcsíves ablakok mellett három szobor áll, balról jobbra: Kallós Ede: Eszterházy Miklós 20/8, és Illésházy István 20/9. jelű, valamint Bezerédy Gyula: Werbőczy István 20/10. jelű szobrai. A szobrok fölé baldachinok nyúlnak, amelyeken bástyás köveken, mint posztamensen pajzstartó figurák ülnek.

Alkalmazott kőanyagok és azok állapota:

A homlokzat kőanyaga nagyon vegyes képet mutat, ami az erkély alatt szó szerint értendő. Ugyanis a támpillérek kitett külső köveit, valamint a földszinti nyílások melletti oszlopkötegek külső burkolatát forrásvízi kemény mészkőre cserélték az 1962-63-ban lezajlott részleges felújítás során és azok az eső által lemosható felületet képezve fehéren maradtak. A támpillérek és az erkély által körbezárt földszinti és félemeleti homlokzat felületen azonban már nem sok követ cseréltek, azokat is az eredetivel megegyező durva mészkő anyagúra, így ez a rész sötétszürke színű. Durva mészkő maradt a földszinti nyílások feletti archivolt és a felette levő rétegek a félemeleten keresztül az erkélylemezig. Anyaguk ellenére ezeknek a köveknek az állapota látszatra jónak mondható, hiszen a kiálló elemek is zömében megőrizték alakjukat, formájukat. Nem látható viszont a durva mészkőnél gyakran előforduló kéregképződés, csak néhány frissen lehullott, vagy veszélytelenítés során levett kéreg mögötti felület fehér foltja villan elő.

A baldachinok anyaga az eredeti besztercebányai homokkő. Ezek is nagyrészt épek, csak a külső részen kopott le róluk egy – egy fiatorny teteje, főleg a Szent István 20/6. jelű szobor fölött. Maga a Szent István szobor kemény kőből készült és jó állapotú – valószínűleg 1962-63-ban újrafaragták. Az Apródok szobrai (20/5. és 20/7.) puha mészkőből vannak, felületük mállott, helyenként hiányos, rossz állapotú.

Az erkélylemez az alatta levő konzolokkal és a fölötté lévő mellvéd fedkövével forrásvízi (kemény) mészkőből van, úgy, mint az Országházban mindenütt. Felső részük kimosódott, alsó részükön kemény sötét szennyeződés rakódott le kéregszerűen.

Az egyik erkélylemez kő el van repedve, de állékonysági problémát befogottsága miatt eddig nem okozott. A repedés fölülről kikenéssel lett ellátva.

Néhány fedkő anyaga szivacsos, lyukacsos, ezek felső része is besötétedett a pórusaiba rakódott szennyeződéstől. A baluszterek anyaga durva mészkő, sok a szennyeződéstől sötétszürkévé vált és hiányos darab.

Az erkély fölött a főemelet szintjén is vegyes a kőanyag: a szélső pillérek kitett kövei forrásvízi (kemény) mészkőből a hátrébb levő felületek puha mészkőből valók, utóbbinál a cserélt elemek világosabbak. A mérművek anyaga a durva mészkővek csoportján belül még lazább, sérülékenyebb szerkezetű, rajtuk a szőnyegminták (csak itt vízszintes-függőleges oldalú négyzetekbe faragott rozetta) azért maradtak viszonylag épen, mert védett elhelyezkedésűek. Ezen a szinten néhány régebbi kő fokozottan mállott felülete, lekopott élei figyelhetőek meg, az ép felületeken, pedig sok a patinázott javítás. Az ablakok közötti lizénák alsó részén nem cserélték a köveket, sok a puha lepusztult kőelem, némelyiken a felületi mállás már nagy hiányokat okozott. A főpárkány alatti gyámok és az övpárkány köveit nem cserélték a '60-as években, maradt tehát a puha kő, amely szennyeződött felületű, sok helyen mállott, kopott, hiányos. A főpárkány – mint általában – kemény mészkőből van, felső része kimosódott, alsó részén a vastag sötét lerakódás ellenére megfelelőnek mondható állapotban van. A szélső pillérek cserélt, kemény, jó állapotú kövei által közrefogott szoborfülkékben I.

Ferenc 20/2. jelű és V. Ferdinánd 20/3. jelű szobrai kemény kőre cserélte, jó állapotúak. A főpárkány fölött a törpegaléria, a fiatornyok és az orom minden kőve kemény kőre lett cserélve és jó állapotú. Csak a galéria oszlopai között látszik, hogy a hátfal kőrétegei durva mészkőből vannak, tehát az oromzat kőcseréje nem volt teljes, hanem az orom alul durva mészkőből épített rétegeken áll.

Egyéb anyagok ismertetése:

- a nyílászárók anyaga szlapon tölgy a használati szinteken, vagyis a fél- és főemeleten. Szerkezeti kialakításuk kapcsolt gerébtokos, amely zsalutokkal egészül ki. Az erkélyre való kijárási biztosítására két ajtót is kialakítottak az ablakszárnyak helyén.
- A padlástérre néző ablakok acéltokos, egyrétegű, ólomüvegezett ablakok, kivéve a törpegaléria mögöttit, ami öntött üvegezésű és nyíló szárnyal rendelkezik, hogy a galériára ki lehessen lépni a padlástérből.
- A lefolyók a homlokzat két végén egyedi kialakítással vörösrézlemezről készültek. Vízelvezetésre nem használatosak, sem fölül rákötéssel, sem alul csatornába bekötéssel nem rendelkeznek, csak díszítő szerepet töltenek be. A főpárkányon levő vízköpő figurát áttörve indulnak úgy, hogy a vízköpő alatt és fölött egy – egy díszes üst helyezkedik el. A csatornatartó vas szintén egyedi kialakítású vörösréz rózsával díszítve.
- Páncélos vitéz szobra áll az oromzat csúcsán. Feltételezhetően eredeti rézlemezről domborított szobor, a Zellerin műhelyből. A '60-as években a homlokzat felújításkor javítva lett. A tartószerkezete felülvizsgálatra szorul, a rézlemez vastagsága bizonytalan.
- Három db kovácsoltvas zászlótartó helyezkedik el az erkély fölött, feketére mázolva, a kőburkolathoz rögzítve.

3.4 A 21. sz. homlokzat ismertetése

Az Országház déli homlokzat közép rizalitja keleti oldali, a Dunával párhuzamos homlokzata. Méretei és kiképzése a 19. számú homlokzattal megegyező, annak tükörképe. (lásd a 3.2. pontot)

A támpillér szoborfülkéjében Holló Barnabás József főherceg, Nádor című szobra áll, amely a szoborjegyzékben a 20. számú homlokzathoz lett sorolva 20/4. számjellel.

Alkalmazott kőanyagok és jelen állapot:

Az 1962-63-ban lezajlott javításnál ugyanazokat az elemeket cserélték, mint a 19. sz. homlokzatnál. Ezért a homlokzat egyes részeinek állapota is a 19. sz. homlokzathoz hasonló egy különbséggel: a főemeleti ablak alatti övpárkányok sérüléseinek betétezéses javítása néhány helyen kiesett, hiányos. További különbség a földszinti nyílás arhivoltos kerete fölötti kúszóleveles kövek cseréjénél okozott feltűnő különbséget. Ennél a homlokzatnál ugyanis néhány követ a kúszólevelek mögötti simán felvert burkolókövekből is forrásvízi mészkőre cserélték, amik most fehéren világítanak a sötétszürke puha kövek között, és ez olyan elemre tereli a figyelmet, amit az eredeti tervezői szándék nem akart kiemelni.

József főherceg 20/4. jelű szobra nem lett cserélve a javításnál, anyaga durva (puha) mészkő maradt a posztamenssel együtt. Állapota kopott, részletei elmosódtak. A háta mögötti védett részbe az egyik évben vércse költött, ami a szobor állapotán további romlást okozott.

Egyéb anyagok ismertetése:

Megegyezik a 3.2. pontban leírtakkal

(A nyílászárók, az attikacsatorna, és a hófogórácsok anyaga és szerkezete megegyezik a 18. homlokzatról a 3.1. pontban leírtakkal, de vannak különbségek:

- nincs alagsori ablak,
- a föemeleti ablak belső szárnya ólmozott üvegezésű és nem bővítették a belső tér felé harmadik üvegezett szárnyal.)

3.5 A 22. számú homlokzat ismertetése:

Az Országház déli homlokzata középrizalitja mellett keletről, a Kossuth tér felől elhelyezkedő délre néző, a Dunára merőleges homlokzat. Hossza 23,6 m magassága a főpárkány tetejéig 23,2 m, a főpárkány feletti orom tetejéig 29,5 m.

Tükörképe a 18. homlokzatnak, ami sok egyezést jelent, de különbségek is vannak. A különbségek a támpilléreknél adódnak, ugyanis a Kossuth tér felőli oldalon nem szerepelnek olyan nagy kiülésű, a járda szinten átjárható nyílással rendelkező támpillérek, mint a Duna felől.

A homlokzatot 5 db támpillér és egy saroklizéna a főpárkány alatt 5 db egymással és a 18. sz. homlokzatával azonos mezőkre osztja. Az 5 támpillérhez a 23. homlokzathoz történő csatlakozásnál hozzájön még egy, tehát a jelen tervezés tárgya 6 db, a 18. homlokzat kisebb kiülésű támpillérével megegyezően kialakított támpillér.

A főpárkány fölötti homlokzatrészek teljesen megfelelnek a 18. homlokzat tükörképének.

Alkalmazott kőanyagok és azok állapota:

A homlokzat 1953-54-ben esett át kőcserével együtt járó nagyjavításon, amikor a háborús károkat is javították, de az 1956-os forradalom idején keletkezett sérüléseket nem. Ennek tulajdonítható, hogy néhány golyó ütötte nyom, kiüregesedés még javítatlanul éktelenkedik, ugyanakkor hasonló nagyságú foltok kitöltött, javított formában is észlelhetők. Ezekhez a javításokhoz akkoriban a kő külső sötétszürke színéhez beállított színű javító anyagot használtak. A nagyjavítás során az akkor rossz állapotban levő köelemeket cserélték kemény forrásvízi, vagy puha mészkőre. A támpillérek külső, időjárási viszonyoknak kitett részén kemény követ használtak a cserére, de sajnos maradt elég sok puha köelem is (néhány az időjárásnak jobban kitett helyen, illetve beljebb a védett részen). A kemény kövek között megmaradó egy-egy durva mészkőelem általában gyorsabb romlásnak indult, mint itt a föemelet magasságában a támpilléreken megfigyelhető.

A falmezőkön alul a lábazat két forrásvízi mészkőből készült körétegen is elszennyeződés, kikagylósodás (vagy golyónyom) illetve betétezéses javítások is előfordulnak. A rusztikus kváderek durva mészkőből készült kérgesedés figyelhető meg, ami nagyon sok helyen már levált és mögötte kipergéses kőhiány világossárga foltja éktelenkedik a még meglévő sötétszürke kérgű kövek között. A fölötté futó párkány forrásvízi köelemei szinte mind kikagylósodott, kimosódott, pár helyen anyagihiányos felületet mutatnak. A feljebb lévő párkányokról ugyanez kevésbé mondható el.

A falmezők többi eleme durva mészkőből készült. Ezeknél a kiálló, kitett részek, az ablakkeretezések különösen kopottak, anyagihiányosak, csorbák. A sima felületen is sok a golyónyom, felületük a helyzetüknek, anyaguknak megfelelően beszürkült.

A főpárkány alatti akantuszos gyámok és az alatta levő övpárkány nagyon elfeketedett, kopott, rossz állapotban van, pedig néhány elemét kemény kőre cserélték.

A főpárkány fölött a törpegaléria a fiatornyok és oromfal zömében cserélt elemekkel, forrásvízi mészkőből van. Az oszlopfejezetek azonban valószínűleg nem lettek cserélve és sok közöttük az elszürkült, málló, anyagiányos darab. Az egyik oszloptörzs repedés miatt meg lett bilincselve. Az orom csúcsa alatt egy kőelem téglafalazással van pótolva, és a környezetében több repedt, anyagiányos forrásvízi keménymészke elem található.

Egyéb anyagok ismertetése:

Zömében egyeznek a 18. homlokzatnál a 3.1. pontban ismertetettekkel, de a következő különbségek adódnak.

- A nyílászáróknál nem készült későbbi, a belső falsík mögé ugratott, harmadik üvegréteggel való kiegészítés.
A fömeleten két ablak belső szárnya ólomüvegezett (fömelet 11.)
- Az orom tetején ülő zászlótartó figura a helyén van
- Nincs nagykiülésű támpillér a fiatornyán ülő zászlótartó figurával.

3.6 Kocsialáhajtó az I. kapu előtt

A 19-, 20-, 21. számú homlokzatok földszinti nyílásai mögött az Országház egyik fontos bejárata – az I. kapu – és a hozzá tartozó fedett kocsialáhajtó helyezkedik el. Az oszlopköteges csúcsíves keretezésű nyílások, vastag pillérek befelé forduló részeinek burkolására durva (puha) mészkövet használtak, csak a lábazati rétegek készültek forrásvízi (kemény) mészkőből. A durva mészkőfelületek látványosan sötétebbre színeződtek és vastagabb lerakódásúak, mint a külső homlokzatokon - hiszen itt a csapóeső lemosó hatása nem érvényesül - zavaró kontrasztot képezve a helyenkénti cseréknél megjelenő világos színű forrásvízi mészkővel. Az egyes puha mészköveken adódott anyagiányokat pedig a sötét színhez igazodva sötétre kevert anyaggal pótolták a korábbi javítások során. A lábazat alsó részein téli sózásból adódó károsodás észlelhető.

A bordás keresztboltozatok kőbordái, zárókövei szürkére festettek. Ahol a festék lejött, látszik a kőborda durva mészkő anyaga. A boltmezők téglafelületei vakolt, festett kivitelben készültek, a festék néhány nagyobb foltban pereg le.

Egyéb anyagok:

Maga a kapu a 18. sz. és 22. számú homlokzatok síkjában három nyílásban helyezkedik el. A nyílások az oszlopfejezetek magasságában áthidalóval ketté vannak osztva. Az alsó nyílásban kétszárnyú kapu, a felsőben gerébtokos ablak helyezkedik el, mindkettő tölgyfából készítve.

A kapuszárnyak üvegezett része elé kovácsoltvas díszrácsot helyeztek az ablaknyílásnak megfelelően két-két különböző mérettel. A boltozatok záróköveire akasztott kampón lógva két kovácsoltvas függőlámpa világítja meg a kocsialáhajtót, melyek fózolt üvegbetétekkel vannak ellátva.

3.7. Utak, járdák a kocsialáhajtó környezetében

A 18-22. számú homlokzatok környezetében öntött aszfalt burkolatú járda és útburkolat került kialakításra gránit szegélyelemekkel. A járda az Országházat körülölelő járdafelülethez kapcsolódik, mindkét végén, illetve az úttest túloldalán, a parkfelületet is szegélyezi egy járdaszakasz a keleti, Kossuth tér felőli oldalon. Az úttest a Duna felé, nyugatra irányulóan keresztülvezet a kocsialáhajtón, majd nagyívben délnek kanyarodva megkerüli a 20. homlokzat előtti parkot és visszatorkollik a Kossuth téri széles útfelületbe. A 18. homlokzat előtt az út mintegy 30 cm-rel a járdánál magasabban van vezetve, így a gránit szegély elemek ott magasabbak és a támfal szerepét is betöltik. Az úttest és a járda aljzata a kocsialáhajtó környezetében megsüllyedt, de a kocsialáhajtó mélyebben levő alapfalai fölött fennakadva éles kiszögéléseket képez, amelyek az autóval való áthajtást kényelmetlenné teszik, a kocsialáhajtó alá bekerült víz kifolyását, pedig megakadályozzák. Az aszfaltburkolaton sok helyen dilatációs repedések futnak végig, másutt fölgűrődések keletkeztek rajta. A járda aszfaltburkolata az épület lábuzatától néhol már jelentősen elhúzódott a szegélykövek megsüllyedtek, a felhagyott aknák rajtuk megsüllyedt aknafedelekkkel teszik a burkolatokat a gyalogos közlekedésre egyre kevésbé alkalmassá, balesetveszélyessé.

A 19. illetve 21. sz. homlokzat támpilléreinek lábuzatától azonos szélességű gránit szegélykő ível ki a park felé, mindkét oldalt. Egy-egy körelemmel végződnek, melyeken kovácsoltvas kandeláber áll. A két kandeláber 2006-ban fel lett újítva!

3.8. Park a 20. homlokzat előtt

A 20. homlokzat előtt a kocsialáhajtó ívei alól kivezető gránitlépcsők szokatlan módon egy parkfelület növényei közé vezetnek. Közvetlenül a homlokzat előtt tehát nincs járda, vagy térburkolat, hanem termőföld, növényzet, gyepp, amit a 3.7 pontban leírt útfelület és járda ölel körül. A parkfelület a Fővárosi Kertészeti Vállalat kezelésében van. (Felelős Kövér Edit, tel: 3230-3043)

3.9. A 4. számú homlokzat ismertetése

Az Országház északi homlokzata középrizalitja mellett keletről, a Kossuth tér felől elhelyezkedő, északra néző, a Dunára merőleges homlokzat. Hossza 25,6 m, magassága a főpárkány tetejéig 23,2 m, a főpárkány feletti orom tetejéig 29,5 m.

Méretei, kialakítása és díszítése megegyeznek a 22. homlokzatéval, aminek tükörképe. (Lásd a 3.5. pontnál) a falmezők a 18. homlokzatéval is megegyeznek.

Alkalmazott kőanyagok és azok állapota:

A homlokzaton 1951-ben végeztek kőcserével együtt járó nagyjavítást. Ez – mint mára többi homlokzatnál is láttuk – az akkor rossz állapotban levő – mállott vagy háborús sérülést szenvedett kőelemek cseréjét jelentette. A helyenként mégis felbukkanó sok golyó ütötte nyom, az 1956-os forradalom idején keletkezhetett. A javításkor a kőcseréhez használtak forrásvízi és durva mészkövet egyaránt. Forrásvízi mészkövet a kitettebbnek ítélt helyekre – támpillérekhez, párkányelemekhez, oromfalhoz, törpegalériához – használtak. A félemeleten és földszinten az ablakkeretezések alsó indításánál is sokszor forrásvízi mészkövet használtak. Ezek általában jó állapotúak. A falmezők sima (felvert) burkolóköveit az eredetivel egyező

durva mészkőre cserélték. A középső és egyik mellette levő falmező főemeleti részén több négyzetméteres világos folt jelzi, hogy ott valószínűleg egy háborús belövés nyomát kellett eltüntetni.

Általánosságban a homlokzat felületein elszürkült, elpiszkosodott részek váltakoznak lemosódott világos felületekkel az esőnek, szélnek való kitettségüknek megfelelően, a védett zugokban, sarkokban elérve a legsötétebb tónusokat. A falmezőkben a rusztikus kváder rétegek, följebb az ablakkeretek vannak lepusztult, karakterét veszített állapotban. A főemeleti ablakkeretkövek közül sokat cseréltek 1951-ben, mégis a már fellépett sok csorbulás bizonyítja, hogy a durva mészkő itt nem megfelelő. A főpárkány alatti gyámok rétegében is vegyes a kép: van közöttük cserélt jó megtartású – de az is befeketedett – és van lepusztult, málló félben levő hiányos egyaránt.

A főpárkány fölött is a kemény kőre cserélt elemek jó megtartásúak. Vannak azonban eredeti részek a törpegaléria két pillérközében és a köztük, mellettük levő fiatornyoknál. Ezek mállása előrehaladott, karakterüket veszítették, rendszeres veszélytelenítésük elkerülhetetlen. Két fiatorny felső része már teljesen hiányzik, alsó csonkja árulkodik arról, hogy milyen lehetett a felső rész.

Egyéb anyagok ismertetése:

- A nyílászárók anyaga szlavon tölgyfa a használati szinteken. szerkezeti kialakításuk kapcsolt gerébtokos, ami a földszinten, félemeleten, főemeleten kívülről zsalutokkal egészül ki.
- A padlástérre néző ablak egyrétegű acéltokos, felső része fix, alsó része nyitható.
- Az attikacsatorna pallóvázra borított rézlemezből készült. Tetején acél keresztvasakon végigfektetett vörösfenyőből készült járórács húzódik.
- A Kossuth tér felőli orom tetején valaha rézlemezből domborított zászlótartó ülő figura volt. A helyén jelenleg nincs semmi.
- Az oromfal felső részén ólomüvegezett lóhereablak világítja meg a padlásteret.
- A villámhárító rendszer vörösréz sodronyból készült levezetői a homlokzat két szélén acél tartóbakokra erősítve futnak a tetőkről a járdáig.
- Hőfogóból kettő is fut a főpárkány felett. Egy a törpegaléria ormait bekötő ún. nyerges kövek között egy pedig fölöttük megszakítás nélkül. A szarufákra erősített hajlított „T” keresztmetszetű és levéldísszel ellátott acél tartóbakok 4 db hosszirányú gömbvasat tartanak a tető felett.

3.10. Az 5. homlokzat ismertetése

Az Országház északi homlokzata középrizalitjának keleti irányba, a Kossuth térre néző, Dunával párhuzamos rövid oldala. Méretei, kialakítása és díszítése megegyezik a 19. homlokzatéval.

A homlokzatot 1966-ban gyakorlatilag teljes kőcserével felújították, forrásvízi (kemény) mészkőre cserélték. Ez alól csak a főemeleti ablak mérműve, a törpegaléria néhány oszlopa és oszlopfője, valamint egy - két egyéb helyen levő kő képez kivételt.

Állapota általában megfelelő, de néhány helyen, zugban a kövek besötétedtek, szakállasodtak, ami a főemeleti ablak alatti balusztereken feltűnő.

A támpillér baldachinja alatt álló szobor Mátrai Lajos Kund vezérről készített szobra, amely a szoborjegyzékben a 6. homlokzathoz lett sorolva 6/4-es számjellel.

Egyéb anyagok ismertetése:

A nyílászárók az attikacsatorna és a hófogórácsok anyaga és kialakítása megegyezik a 4. homlokzatnál a 3.9. pontban ismertetekkel, azzal a különbséggel, hogy itt nincsenek alagsori ablakok.

3.11. A 6. számú homlokzat ismertetése

Az Országház északi homlokzata középrizalitjának középső északra néző, a Dunára merőleges irányú hosszoldala.

Méretei kialakítása és díszítése megegyezik a 20. sz. homlokzatéval, aminek tükörképe.

Kőszobrok az oromtól lefelé haladva: Köllő Miklós: Tuhutum 6/1. jelű, Tas 6/2. jelű, Huba 6/3. jelű szobra a főemeleti ablakok magasságában balról, Mátrai Lajos: Ond 6/5., Mikula Ferenc: Előd 6/6. jelű szobra, végül a földszinti nyílás mellett Szécsi Antal három alkotása: Apród 6/8. jelű, Apród 6/9. jelű és Árpád 6/10. jelű szobrai. Az orom tetején pedig páncélos vitéz rézdomborítású szobra áll.

A homlokzat 1966-ban részleges kőcserével lett helyreállítva, ami a kőelemek forrásvízi (kemény) mészkőre történő cseréjét jelentette a teljes kőmennyiség kb. 70 %-ában. Nem cserélték a kőelemeket a főemeleti ablakok környezetében, az ablak alatti párkánytól a fölötté levő erkélylemezig, valamint a főemeleti ablakok környezetében a négy falmező egyes köveit, továbbá a főpárkány fölött a törpegaléria mögötti három réteg kőelemeit. A cseréletlen részeken megmaradt eredeti durva (puha) mészkő felületek nagyon beszürkült, szennyezett állapotban vannak és erős kontrasztot képeznek a világosan maradt forrásvízi mészkő felületekkel.

A forrásvízi mészkőre cserélt kőfelületek is patinásodtak, szakállasodtak, szennyezettek, a lemosódástól védett felületeken (Pl. az erkélylemez alja) vastagabb, sötétebb a szennyréteg. Az időjárásnak kitettebb helyeken levő forrásvízi mészkő az erkély ballusztareknél, illetve fedköveknél kimosódott, kikagylósodott, mohásodott.

3.12. A 7. számú homlokzat ismertetése

Az Országház északi homlokzata középrizalitjának nyugatra, a Dunára néző, Dunával párhuzamos rövid oldala.

Méretei, kialakítása és díszítése megegyezik a 21. homlokzatéval.

A támpillér baldachinja alatt álló szobor Mikula Ferenc Álmos című szobra, amely a szoborjegyzékben a 6. számú homlokzathoz lett sorolva 6/7. jellel.

1966-ban a homlokzatot gyakorlatilag teljes kőcserével felújították, aminek során a kőelemeket majdnem teljes egészében forrásvízi (kemény) mészkőre cserélték. Elszórtan egy-két durva mészkőelem maradt a földszint magasságában a 8. homlokzat felől illetve a támpillér belső, védett oldalán. Ennek megfelelően állapota általában jónak mondható, az élek, tagozatok épek, az építészeti szándékot megfelelően fejezik ki. Hibák, hiányosságok elvértve látszanak, pl: a főpárkány fogsora pár helyen hiányos és a főemelet alatti rozettás párkánynál nagyobb szakállasodás, elszürkülés tűnik fel.

Egyéb anyagok ismertetése:

Megegyezik a 21. sz. homlokzatnál a 3.4. pontban ismertettekkel.

3.13. A 8. számú homlokzat ismertetése

Az Országház északi homlokzatán a középrizalit mellett a Duna felől elhelyezkedő, Dunára merőleges homlokzat.

Méretei, kialakítása és díszítése megegyezik a 18. számú homlokzatával, aminek tükörképe.

Javítására 1945 óta nem került sor. A második világháború előtt cseréltek rajta köelemeket, ezt elárulja a környezethez képest világosabb színük. Ezek a helyenkénti kőcserék, amelynek során puha mészkövet puha mészkőre cseréltek nem sokat javítanak azon a helyzeten, hogy ez a homlokzat van az Országház homlokzatai között a legrosszabb állapotban. A durva mészkőelemek mállási folyamata sok helyen annyira előrehaladott, hogy rendszeres veszélytelenítéssel kell a balesetmentességet biztosítani. A homlokzat sötét, szennyezett felületéből így nem a hangsúlyozni szándékozott építészeti tagozatok tűnnek ki, hanem a lekopott, leesett kőrészek mögötti világos törésfelületek. A főpárkány alatt a támpillérek élei, az ablakkeretezések és az alagsori rusztikus kváderrétegek kopásai feltűnőek. A főpárkány fölött a törpegaléria, a fiatornyok és az orom köelemeinek általános állapota, pedig rossznak mondható. A forrásvízi (kemény) mészkőből készült párkányok is gyakran hiányosak, kimosódott mohásodott a felületük, alsó részük a rárakódott szennyeződéstől besötétedett.

3.14. Kocsialáhajtó, út és járdafelületek a 4-8. számú homlokzatok előtt

Az 5.-, 6-, 7. számú homlokzatok földszinti részén az előreugró rizalit árkádjá alatt kocsialáhajtó helyezkedik el, ami az Országház fontos bejáratához kapcsolódik, a XVII. kapuhoz.

A kocsialáhajtó belső kő és vakolt felületei nyílászárói, függőlámpái 2007. nyarán fel lettek újítva. A felújítás kiterjedt a kocsialáhajtóhoz közvetlenül kapcsolódó út és járdafelületekre és a két álló kovácsoltvas kandeláberre.

Az Országház épületét körbeölelő járda 4. illetve 8. számú homlokzat előtti szakaszának ezzel egy része felújított állapotba került. A felújítással nem érintett járdaszakaszokon a gránitzegély helyenként megsüllyedt, az aszfaltburkolat sok helyen felgyűrődött, megrepedt, így látványát tekintve rendezetlen, kusza, néhol botlás veszélyes. A kapcsolódó útfelület szintén felújításra érett, rossz állapotban van. Az 5-6 cm vastag aszfaltburkolat dilatációs repedésekkel erősen szabdalt néhol megsüllyedt (Pl. 3. sz. és 4. sz. homlokzat sarkánál levő víznyelő környezetében). Az útfelület állapotának rendezése a Kossuth tér rendezéséhez kapcsolódó feladat, a járdafelület rendezését a jelen projekt során meg kell oldani.

A két álló kandeláber a 2007. évi restaurálás után jelenleg megfelelő állapotban van. Restaurálásánál felmerült, hogy bizonyos elemeit következő alkalommal cserélni kell.

3.15. Tetők

Eredetileg a tetőfedés anyaga angliai bányából származó lilás-vörös színű természetes kőpala volt. A bánya időközben kimerült, ami egyik indoka lehetett a mesterséges palalemezre való áttérésnek. Ilyen eredeti anyagot ma már csak 17. 18. homlokzat sarkán lévő tornyon lehet látni. 1945 után a háborús sérülések javítására rossz minőségű mesterségesen előállított palalemezeket használtak, amelyek azóta ki lettek cserélve.

Az egységes szín biztosítására a 70-es években nagy mennyiségű vörösesbarna színű azbeszt cement palalemez készült az Országház tetőfelületeihez kétféle méretben: 15x30 cm-es méhsejt pala a tornyok fedésére, valamint 20x40 cm-es méhsejt pala a nagyobb tetőfelületek

fedésére, továbbá a szegélyezésre egységesen 20x40 cm-es téglány pala. (A tetőfelújításoknál ebből a tárolt készletből kell felhasználni a megfelelő mennyiséget.)

A palalemezek rögzítését rézből készült palaszeggel kell megoldani a felújítás során és viharkapcsot is használni kell, amely anyagokat a vállalkozó fogja biztosítani.

A palafedés alatt csupaszlemez borítás, ez alatt deszkázat helyezkedik el. A felújítandó tetőszakaszokon mindhárom réteg cserélendő. A deszkázat gomba-rovar- és tűzvédő szerrel telített fenyőből készül, aminek padlástér felé néző felülete „Pyromors” fehér tűzvédő festékkel van kezelve.

A tetőfelületek széle egyedi profilra sajtolt vörösrézlemez élborítással készült, amit szakszerű gondos bontás esetén nem kell cserélni. A díszes élborítás alatt a szegélypala az élborítás alá rögzített un. palatáskába fut, amely megoldás az Országházon általános, ezért eltérni attól nem lehet.

A jelenlegi tervezetben szereplő felújítandó homlokzatok feletti tetőszakaszokon nem észlelhető olyan műszaki probléma, ami a pala vagy deszkaborítás cseréjét indokolná. Ezért a tetőfelületeket csak ott kell javítani, ahol a homlokzati kőcsere miatt az szükségessé válik (pl: nyerges kövek).

A homlokzati lefolyó vezetékek szintén vörösrézlemezről készülnek egyedi kialakítással. Az érintett homlokzatokon 3-3 db van, melyek cserélendők. Fölül egy vízköpő kőfigurát áttörve indulnak úgy, hogy a vízköpő alatt és fölött egy-egy díszes üst helyezkedik el. A csatornatartó vas szintén egyedi kialakítású vörösréz rózsával díszítve (ebből Hivatalunk raktári készlettel rendelkezik).

Az újonnan beépített vörösréz elemek a bádogos munka befejezésekként kénmájjal egységes barna színre kezelendők.

A hófogórácsok keretei szintén egyedileg készülnek kovácsoltvas levelekkel díszítve. A levelek visszahajló végei az idők folyamán letöredeztek, a talp papucsolás alatti részei rozsdásodtak. A felújítás módja tehát csere vagy javítás, amiről a helyszínen a kivitelezéskor kell dönteni.

Az attika csatornában falécekből készült járórács húzódik. Anyaga favédőszerrel (pl. Tetol Rkb. vagy FB.) telített vörösfenyő. Kettős célt szolgál: egyrészt a karbantartást segíti a könnyebb járhatóság biztosításával, másrészt a csatornát védi a hótól (dugulásveszély). A járórács a 21-, 22. sz. homlokzatokon felújított állapotú, a többinél cserélendő. Hosszát és egyes elemeinek egymáshoz való csatlakozását úgy kell kialakítani, hogy rálépéskor ne billegjen, mert az balesetveszélyes.

3.16. Fából készült szerkezetek

A nyílászárók szlavon tölgyből készültek, zsalutokkal egybeépített kapcsolt gerébtokos szerkezetűek. A kapuk egyrétegűek, szintén tölgyből készültek.

Az ablakok építésekor a falazásnál a nyílászárók helyét kihagyták, a tokokat utólag emelték be, majd beállítás után a falkáva és a tok közötti 5-10 cm széles üreget felülről sóderrel és építési törmelékkel öntötték ki. Ez a kitöltés az elmúlt 100 évben tömörödött, a felsőbb részekről az alsóba húzódott, így a felülvilágítók mellett az üregek már kitöltetlenek. Ha a kőből készült káváat bontják, akkor az üreg kívülről hozzáférhetővé válik, és a hiba javítható, de ha a káváat nem bontják, a javításról másképp kell gondoskodni.

A jó minőségű tölgyfa anyag miatt a szerkezetek általában megfelelő állapotúak, csak néhány elemük – leggyakrabban könyöklő – szorul cserére. Nagy méreteik és fémrészeik kopása miatt nem jól záródnak, deformálódtak, a tok és a szárny között is túl sok levegőt eresztenek át (filtráció).

Az üvegtáblák minimális vastagsága 3 mm, ami ennél vékonyabb, azt cserélni kell. A 19-, 20-, 21. sz. homlokzat főemeleti ablakain továbbá egyes padlástérre néző ablakon ólmozott üvegezés van, amit restaurátor közreműködésével lehet felújítani KÖH által engedélyezett restaurálási terv alapján.

3.17. Lakatos szerkezetek

Az alagsori ablakok előtti rács, az I. kapu ajtószárnyain levő rácsok, az I. kapu előtti függőlámpák, a 20. homlokzat zászlótartói, a hófogók, valamint a lefolyók bilincsei a tervezett rekonstrukció során helyükről eltávolítandók és felújítandók. A felújítást restaurátor szakember végezheti restaurátor szakértők által jóváhagyott restaurálási terv és KÖH által kiadott restaurálási engedély alapján.

Ezeknek a szerkezeteknek a fedőmázolása – az Országházban alkalmazott gyakorlat szerint - matt fekete festékkel történik.

3.18. Elektromos rendszerek

A délre néző homlokzatok I. kapu előtti kocsiálahajtójánál 2 db álló kandeláber felújított állapotban van, a 2 db függőlámpát elektromos szempontból és lakatos szempontból fel kell újítani.

Az északra néző homlokzatok XVII. kapu előtti kocsiálahajtójánál a két álló kandeláber illetve a két függőlámpa felújítása 2007. nyarán megtörtént. Ezek a lámpák az Országház saját elektromos rendszeréhez tartoznak.

Az elektromos szerelésnél a vezetékek és kábelek anyaga réz.

Ahol szükség van elosztószekrények elhelyezésére azoknak meg kell felelniük az érvényes szabványok előírásainak, valamint illeszkedniük kell a környezetükhöz, és az egységesítés érdekében az eddig felújított részekhez. A szerelés megfelelőségét érintésvédelmi és szigetelésellenállás-mérési jegyzőkönyvvel kell igazolni.

A Köztársasági Őrezred használatában levő gyengeáramú hálózatok szereléséhez csak a védőcsövezést kell elkészíteni.

A 18-22, illetve 4-8. sz. homlokzatokon homlokzatonként 2-2 helyen rézsodrony anyagú villámhárító levezető fut a tetőtől a járda szintig. Ezekre a homlokzat-felújítás kivitelezése alatt is szükség van, így a kőburkolat elbontása után ideiglenesen a falhoz kell erősíteni azokat. Az új kőburkolat elhelyezésekor - a 11-12. sz. homlokzathoz hasonlóan - a levezetőket a burkolat mögé rejtetten kell elhelyezni, majd megfelelőségüket villámvédelmi méréssel igazolni. A tervek készítésénél ezeket figyelembe kell venni.

4. A felújítás tervezői feladatai

4.1. Általános feltételek:

Az Országgyűlés Hivatala az Országház homlokzat-felújításának programját a Duna-parti homlokzatok felújításának befejezése után a 18-, 19-, 20-, 21-, 22. számú illetve a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzatok felújításával kívánja folytatni.

A kivitelezéshez szükséges közbeszerzési eljárás megindításának feltétele az építési engedély megléte és a megalapozott ajánlattételt biztosító műszaki dokumentáció.

Az engedélyezési tervek és a megindítandó közbeszerzési eljárás műszaki dokumentációja mellett szükséges tételes költségbecslés kidolgozása az Országház 18-, 19-, 20-, 21-, 22. számú, valamint a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzatainak felújítására. A „teljes kőcsere” alkalmazhatóságát és feltételeit közzétenni és statikai vizsgálatoknak kell eldöntenie, ami a tervezés részét képezi. A Tervezőnek a vizsgálatok eredményeitől függően kell az engedélyezési tervekben és a közbeszerzési műszaki dokumentációban alkalmazott műszaki megoldásokat kialakítania.

A tervezés első fázisában közzétenni vizsgálatoknak és szakvéleménynek kell meghatároznia a felújítás mélységét, technológiáját, az esetlegesen cserélendő kőelemek számát. A tervezés során figyelembe kell venni a már elkészült homlokzatok felújításának technológiáját. A homlokzat felújítás egyes részeinél, ahol a kivitelezés technológiája azt indokolja, statikus tervező bevonására lehet szükség.

Az Országház homlokzat-felújításainál a 70-es években kialakult az ún. „teljes kőcserével” járó felújítás gyakorlata, ami a homlokzat bizonytalan minőségű kőelemeinek kemény mészköre történő cseréjét jelenti. Jelen esetben is ezt a gyakorlatot kívánjuk folytatni a külső homlokzat-síkokon, ahol lehetséges. A Tervezőnek közzétenni és statikai vizsgálat alapján kell meghatároznia, hogy hol feltétlenül szükséges, hol lehetséges a kőcsere és ennek milyen feltételei vannak.

A teljes kőcsere a falazat külső részén elhelyezkedő, váltakozva a 15. illetve 32 cm vastag meglévő durva mészkö kőburkolat eltávolítását jelenti, miközben a falazat téglából készült belső része „állva marad.” A kőelhelyezési munka során forrásvízi mészköből az eredetinek megfelelően újrafaragott kőelemeket ékeléssel, folyékony habarcs-kiöntéssel, helyenként kapcsokkal úgy kötik be az állva maradt téglafalba, hogy a kettő közötti szerkezeti együttműködés biztosítva legyen.

A kocsialáhajtó alatti, védett homlokzatsíkokon az eredeti kőelemek minél nagyobb számban való megtartása a cél.

Bizonyos feladatok megoldása különleges szakértelmet igényel, ilyenek a figurális szobrok (királyok, állatfigurák), ólomüveg ablakok, kovácsoltvas rácsok, lámpák, kandeláberek restaurálása. Ezeknél a Tervező szakirányú restaurátor bevonását, illetve szakszűrivel felügyelt munkavégzést írhat elő.

4.2. Készítendő tervek munkarészei, léptéke, formai előírásai.

Az engedélyezési és tender tervdokumentációt, valamint a költségbecslést két részben kell elkészíteni, külön a 18-, 19-, 20-, 21-, 22. sz. és külön a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú

homlokzatokra. Ennek megfelelően a kőzettani és statikai tanulmányok, szakvélemény is a két homlokzatsoportha külön-külön készüljenek.

A kőzettani és a statikai vizsgálat tartalma részletezve:

Kőzettani, szilárdsági vizsgálatok a helyszínen, illetve
szükség szerint mintavétellel, vizsgálati terv
Statikai vizsgálat
A mérési, illetve statikai számítási eredmények ismertetése,
az ebből levonható következtetések a kő teherbíró képességére,
időtállóságára
A kivitelezés lehetséges alternatívái a 3. pont eredményei alapján
Javasolt felújítási mód a rekonstrukció elvi leírásával
és ütemezésével, kőminőségre vonatkozó előírások,
szabványok meghatározása

Engedélyezési terv tartalma részletezve:

Engedélyezési terv a 37/2007. (XII. 13.) ÖTM rendelet
5. sz. melléklete I. és III. pontja szerinti tartalommal

1. Az Országház helyszínrajza a felújítandó homlokzat szakaszok bejelölésével. M = 1:1000
  2. A felújítandó homlokzatok földszinti és egyéb jellemző alaprajzai (kocsialáhajtók, boltozatok) meglévő állapot. M = 1:100
  3. A homlokzat jellemző metszetei, meglévő állapot. M = 1:100
  4. A homlokzatok, pillérek összeállítási tervei. M = 1:100
  5. A tervezett állapot alaprajza az új burkolatokkal I. kapu előtti kocsialáhajtónál. M = 1:100
- A tervezett állapot jellemző metszetei. M = 1:100
Műszaki leírás, építész tervezői és statikus nyilatkozatokkal.
Fotódokumentáció a felújítás előtti, meglévő állapotról.
Totál képek az egyes homlokzatokról, valamint részletfelvételek homlokzati egységeként.
Statikai terv az esetleges kiváltásokra.
Tervek, szöveges anyagok digitális formában CD-re írva.

A költségbecslés tartalma

A felújítás keretében elvégzendő minden munkanemre terjedjen ki az állvány nélküli felméréssel elérhető pontosságig. Tartalmaznia kell a kivitelezéshez szükséges valamennyi költséget, beleértve az összes ideiglenes és végleges szerkezet elbontásával, építésével, felújításával kapcsolatosan felmerülő költségeket, a segédanyagok, gépköltségek, szállítási, tárolási, állagmegóvási, organizációs, teljesítési, fel- és levonulási, melléklétesítményi költségek, valamint a helyiségeken belüli és az állványokon történő napi takarítás becsült értékeit. A főbb munkanemekre vonatkozó becsült költségekből legyen összeállítva külön a 18-, 19-, 20-, 21-, 22. sz., és külön a 4-, 5-, 6-, 7-, 8. sz. homlokzatokra vonatkozólag.

A közbeszerzési műszaki dokumentációt az építési engedély birtokában a kivitelezésre irányuló közbeszerzési eljáráshoz kell elkészíteni, külön-külön dokumentumként a déli (18-22.) és az északi homlokzatsoportokra (4-8.) vonatkozólag.

Az engedélyezési tervdokumentáció és a közbeszerzési műszaki dokumentáció meg kell feleljen a 2003. évi CXXIX. törvény a 58.§.-ában foglaltaknak, amely a közbeszerzések műszaki leírásának tartalmáról rendelkezik.

A közbeszerzési műszaki dokumentáció tartalma részletesen:

1. Műszaki leírás:
  - a meglévő állapot leírása,
  - a helyreállítás elvei, és átfogó leírása az egyes munkanemekre kiterjedően,
  - a kivitelezés ütemezése.

2. Fotódokumentáció a felújítás előtti állapotról (az engedélyezési tervhez mellékelten azonos)

3. Homlokzati összeállítási tervek M = 1:50
Feltüntetendő adatok a mintarajz szerint:
  - kövek beszámozása arab számmal alulról fölfelé, balról jobbra emelkedő sorrendben,
  - egyes kőrétegek római számozása, a rétegvastagság és 0,5 cm-es fugavastagság feltüntetésével a rajzok szélén jellemző szintmagasságok fugavastagság feltüntetésével a rajzok szélén jellemző szintmagasságok (járdaszint, párkányok felső síkja),
  - jellemző vízszintes méretek (pillérköz, homlokzat hossza stb.),
  - a helyén maradó, cserélendő és bontandó visszahelyezendő kövek eltérő színű jelölése.

4. Rétegtervek M = 1:50
Feltüntetendő adatok a mintarajz szerint:
  - kőszámok a rétegen belül,
  - a réteg összes jellemző hossz, szélességi, magassági mérete.

5. Alaprajzok M = 1:50
  - az I. kapu előtti kocsiáláhajtó keresztboltozatainak alaprajza a tervezett állapotra, burkolati tervek, a burkolat kiosztásával, részletrajzaival, a csatlakozó út és járdafelületekkel, a vízelvezetés megoldásával.

6. Jellemző metszetek M = 1 : 50, illetve M = 1:20

7. Nyílászárók felújításának terve fajtánkénti felmérési rajzokkal, tipikus hibák, elérendő célok ismertetésével. M = 1:50

8. Statikai tervek (ha egyes elemek cseréjéhez szükséges)

9. Járdafelületek felújítása az északi oldalon (XVII. kapu előtt) esetleges szegélykőcseréssel

10. Park helyreállítási terve a déli oldalon

11. Organizációs terv

A felvonulási terület, az ideiglenes szerkezetek (kapuk gyalogos forgalmának védelme és nehézállvány) a csatlakozó területeken a forgalmi sávok, illetve a parkoló terület feltüntetésével.

12. Kő méretjegyzék táblázatos formában

Feltüntetendő adatok a fejlécen:

- sorszám
- kőszám
- kő, illetve bosszé méretek (hossz, szélesség, magasság)
- kő térfogata 3 tizedesig és a költségvetés szerinti jellemző
- mennyisége, amennyiben az nem m^3 (m^2 , fm, db számos)
- a helyén maradó vagy bontandó – visszahelyezendő kövek megjelenése
- a kőelőregyártás költségvetés tételszáma
- rétegszám
- kő megnevezése

13. Árazatlan költségvetés kiírás

A felújítás keretében elvégzendő minden munkanemre terjedjen ki az állvány nélküli felméréssel elérhető pontosságig. Tartalmaznia kell az összes ideiglenes és végleges szerkezet elbontásával, építésével, felújításával kapcsolatosan felmerülő költségtételek kiírását, beleértve a segédanyagok, gépköltségek, szállítási, tárolásai, állagmegóvási, teljesítési, fel- és levonulási, melléklétesítményi költségek tételeit.

A kőelőregyártást és a helyszíni kőmunkákat javasoljuk az alábbiak szerint külön fejezetekre tagolni:

Kőfaragás, helyszíni bontás és építés mennyiségi kiírása történhet m^3 -ben, m^2 -ben, fm-ben, vagy darabszámban. Ajánlott szempontok az eddigi gyakorlat szerint a m^3 -estől eltérő mennyiségi kiírásra:

m^2 -es kövek:

- lábazon, támfalon, pilléren, vagy homlokzaton lévő burkolókövek max. 32 cm vastagságig ablak könyöklő párkánykövet
- fedkövek, talpkövek posztamensen ballusztrádon, stb.
- áttört lóherés mellvédkövek

fm-es kövek:

- ablak szárkövek
- profilos választópárkányok
- hosszirányban futó mellvéd elemek (pl. támfal, mellvéd, fedkő, talpkő)

darabszámos kövek:

- oszloptörzsek
- balluszter oszlopok
- oszloptalpak, báziskövek

- oszlopfejek, keresztrózsák,
- figurális kőfaragványok

A tervek dokumentálása (átadása) a papírfomán kívül digitális formában is történik, papíralapú tartalomjegyzékkel ellátva.

- A Megrendelő saját felhasználására, valamint a kivitelezésére irányuló közbeszerzési eljárás nyertese részére átadásra kerülő dokumentumok: a rajzfájlok „.dwg”, a fotók „.TIF”, a szövegfájlok „.doc”, a táblázatok „.xls”. kiterjesztéssel, CD v. DVD -re írva.
- A kivitelezésre irányuló közbeszerzési eljárás műszaki dokumentációjaként kiadandó dokumentumok: „.pdf” kiterjesztéssel, kivételt képez az „Árazatlan költségvetés kiírás”, valamint a „Kő méretjegyzék táblázata”, melyet az eredeti „.doc”, illetve „.xls” kiterjesztéssel kell felírni, CD v. DVD -re írva.

4.3 A déli 18-tól 22. számú homlokzatok felújításának tervezői feladatai

- A nehézállványt a Duna felől indulóan lehet kiépíteni a 18. homlokzat előtt. Ez már a 19. sz. homlokzatot is letakarja, ami azt jelenti, hogy a kocsiáthajtó gépkocsiforgalmát a munkálatok idejére szüneteltetni kell. Az I. kapu gyalogosforgalmát viszont minél hosszabb ideig fenn kell tartani. A gyalogosok számára biztonságos és pormentes közlekedésre a Kossuth tér felől kell számítani. A nehézállvány engedélyezési és kiviteli terveit a kivitelezés során el kell készíteni. Erről az árazatlan költségvetés-kiírásban intézkedni kell.
- A munkaterület céljára a parkfelület és az azt körülvevő útfelület vehető igénybe. A park növényeiről tervet kell készíteni, ami tartalmazza az esetleges ideiglenes eltávolításukat és a munkálatok utáni vissza- vagy újraterelítésüket, illetve a helyben való megvédésüket.
- Az úttest kocsiáthajtóhoz kapcsolódó részének illetve a járda épület melletti részének rekonstrukciójáról tervet kell készíteni a homlokzat teljes hosszában saroktól sarokig.
- A teljes kőcserével történő felújítás a lábazattól kezdve a felső oromfal csúcsig - a kialakult gyakorlatnak megfelelően - végezhető. Az alsó két lábazati réteg, valamint a főpárkány kemény mészkőből készült, így ép elemei javítással, átfaragással megtarthatók.
Ezen kívül a homlokzat egyéb helyein néhány épen maradt kő esetében mérlegelni kell a megtartást, ami annak függvénye, hogy a meglévő kő méretben hogyan illeszkedik a tervezett új környezetbe, illetve, hogy letisztítása után nem látszik-e rajta rejtett sérülés.
- A homlokzaton lévő 1 db zászlótartó és 3 db pajzstartókő majomkutya, valamint a vízköpők kövei felülvizsgálandók, amennyiben épek, repedésmentesek, úgy restaurálással megtarthatóak, de ha anyaguk nem megfelelő, előregedett, vagy nem javítható (balesetveszélyt előidéző) sérülés látszik rajtuk, akkor újra kell faragni őket.
- A 20. sz. homlokzat oromzata a közzetani vizsgálatok során felülvizsgálandó, hogy a törpegaléria mögötti eredeti durva mészkőrétegek miatt indokolt-e a teljes kőcsere alkalmazása, továbbá, hogy a durva mészkő rétegek cseréje után visszahelyezhetőek-e az oromzat forrásvízi mészkövei.
- A királysobrok közül II. Lipót 20/1. jelű, a földszinti két Apród 20/5. és 20/7. jelű szobrai, valamint József főherceg 20/4. jelű szobrai még durva mészkőből vannak. Ezeket restaurátor vezetésével újra kell faragni és az eredetit restaurált állapotban a 15.

sz. homlokzat árkádja alatti ún. királygalériába kell helyezni. A keménykőből készült királysobrok esetleges újrafaragásának szükségességéről is dönteni kell a tervezés során.

- A 20. sz. homlokzat földszinti szobrai fölötti baldachinok restaurálása lehetséges, hogy csak helyben történhet, mert bontása nehezen megoldható.
- A 18. illetve 22. számú homlokzat ormán ülő rézdomborítású zászlótartó figurák közül a hiányzó pótlására Megrendelő újjal rendelkezik. A meglévő figurát - a rézlemez elvékonyodása miatt - valószínűleg újra kell gyártani.
- A homlokzaton található nyílászárókat teljes körűen (épületen belüli oldalról is) fel kell újítani. Műszaki leírás készítendő, amely kitér az általános állapotra az előforduló jellemző hiányosságokra, leírja az elvárt állapotot és felsorolja az ennek eléréséhez szükséges munkafázisokat, anyagokat. Konzignáció készítése, amely tartalmazza az eltérő fajtájú nyílászárókat, a hibáknak, illetve a cserélendő részeknek általános jellegű felsorolását és költségvetésbe történő kiírását. Az üvegtáblákat minimum 3 mm-es síküveggel kell ellátni, ahol ennél vékonyabb vagy toldott üveg van, cserélni kell. A nyílászáró felújítása a külső zsaluval együtt történik. Megállapítható, hogy a déli oldalon a napsütés által kiszáritott faanyagú felületek külső megjelenése a többi homlokzatnál tapasztaltakhoz képest rosszabb, és elemcsere esetleg teljes szárny cseréje nagyobb mértékben fordulhat elő. Az ablakfelújítás nem érinti a belülről kialakított harmadik üvegréteget tartalmazó szárnyat.
- A kocsiálahajtó belső részén levő felületek felújításának tervezése: köelemek tisztítása, esetleges cseréje, javítása, bordák javítása, vakolt felületek javítása, nyílászárók felújítása, út- és járdafelületek felújítása. A járdaszegélyen mozgássérült felhajtását biztosító részt is ki kell alakítani a kapun belüli lépcsőknél elhelyezett lejtőnek megfelelően, a keleti kapunyílás előtt. A parkra vezető gránitlépcsők közül sokat cserélni kell morzsolódó anyaga miatt. A felsorolt munkák egy része csak akkor végezhető, ha az I. kapu személyforgalma is szünetel, ami csak néhány hétre oldható meg a nyári hónapokban.
- A kapu előtt álló 2 db kandelábert 2006-ban felújították. Felülvizsgálandó, hogy nem vált-e szükségessé azóta elemcséréje, illetve újabb korrózióvédelme.
- A 20. sz. homlokzat erkélylemezét tartó konzolok mélyen bekötött esetleg átmenő kövek, amelyeket nem lehet cserélni. A felettük levő erkélylemezek közül azonban az egyik repedt, esetleges csere szükségességét vizsgálni kell. Természetesen a többi is letisztítás után felülvizsgálandó.
- A teljes letisztított, cserélt vagy javított köfelület hydrofobizálását tervezni kell. Kőszilárdításra csak restaurátori javaslatra kerülhet sor esetleg a baldachinoknál.
- A villámvédelmi rendszer elbontása, ideiglenes kiépítése és az új kőburkolat mögé helyezése védőcsőben.
- A homlokzati síkból kinyúló szobrász-díszes részek galambriasztó rendszerének kidolgozása.
- Azért, hogy a felújított homlokzat végén ne látszódjon a következő homlokzatrész még felújítatlan, szürke támpillére, a 22. sz. homlokzathoz kapcsolódóan fel kell újítani a 23. sz. homlokzat első, a sarkon álló támpillérét.
- Egy páncélos vitéz szobra áll az oromzat csúcsán. Feltételezhetően eredeti rézlemezről domborított szobor, a Zellerin műhelyből. A '60-as években a homlokzat felújításkor javítva lett. A tartószerkezete felülvizsgálatra szorul, a rézlemez vastagsága bizonytalan.
- Az attika csatornában végighúzódnó vörösfenyő falécekből készült járórácsot cserélni kell. Az új járórácsok favédőszerrel telítve úgy kerülnek beépítésre, hogy az egyes

elemek illesztéseinek hézag nem lehet. A 21-, 22. sz. homlokzat feletti járórács 2003-ban cserélve lett.

4.4 Az északi 4-, 5-, 6-, 7-, 8. számú homlokzatok felújításának tervezői feladatai

- Ezekről a homlokzatokról külön dokumentációt kell készíteni
- A nehézállvány építése bármely irányból kezdhető a XVII. kapu gyalogos forgalmának biztosítása mellett, amelynek védelmére megfelelő ideiglenes szerkezeteket kell költséghatékonyan megvalósítani. A kapu gyalogos forgalmának fenntartására a kivitelezés folyamán minél hosszabb ideig törekedni kell. A XVII. kapu kocsielhajtójának gépjármű forgalmát a felújítás idejére fel kell függeszteni. A nehézállvány engedélyezési és kiviteli terveit a kivitelezés során el kell készíteni. Erről az árszabványos költségvetés-kiírásban intézkedni kell.
- Az északi homlokzatok előtti aszfaltozott térburkolat tervén pontosan meg kell határozni a munkaterület helyét úgy, hogy a gépkocsi- és gyalogosforgalom az északi sorompónál zavartalan legyen és parkolásra és áthajtásra is maradjon hely.
- Az út és járda a kocsielhajtó környezetében 2007. nyarán fel lett újítva a nyílászárókkal, függőlámpákkal és kandeláberekkel együtt.
- A 4. és 8. számú homlokzatokon a teljes kőcserével történő felújítás tervezhető. Az alsó két lábazati réteg valamint a főpárkány kemény mészkőből készült, így ép elemei javítással, átfaragással megtarthatók.
Ezen kívül a homlokzat egyéb helyein néhány épen maradt kő esetében mérlegelni kell a megtartást, ami annak függvénye, hogy a meglévő kő méretben hogyan illeszkedik a tervezett új környezetbe, illetve, hogy letisztítása után nem látszik-e rajta rejtett sérülés.
- A homlokzaton lévő 1 db zászlótartó és 3 db pajzstartó kő majomkutya, valamint a vízköpek kövei felülvizsgálandók, amennyiben épek, repedésmentesek, úgy restaurálással megtarthatóak, de ha anyaguk nem megfelelő, előregedett, vagy nem javítható (balesetveszélyt előidéző) sérülés látszik rajtuk, akkor újra kell faragni őket.
- A középső rizalitnál (5-, 6-, és 7. számú homlokzatok) eldöntendő kérdés, hogy hol és milyen mértékben kell kőcserét alkalmazni. A 6. számú homlokzaton a kőzettani vizsgálat fő kérdése az orom esetleges cseréje vagy bontás utáni visszahelyezés lehetőségének eldöntése a törpegaléria mögött bennmaradt durva mészkő rétegek esetleges cseréje miatt. Az orom alatt a főpárkány alatti rész kőcseréje, pedig statikailag is mérlegelendő abban az esetben, ha az oromfal helyén maradása mellett születik döntés.
- A középrizalit alatti kocsielhajtó (a XVII. sz. kapu előtt) felújítása 2007. évben megtörtént. Jelen közbeszerzésnek tehát ez nem tárgya.
- A kocsielhajtó előtt álló 2 db kandelábert 2007-ben felújították. Tervezni kell újabb felülvizsgálatukat, szükségessé válhat elemcsere, illetve a korrózióvédelem megújítása.
- A szobrok és baldachinok tisztításáról vagy az esetleges csere szükségességéről restaurátori szakvéleményben kell dönteni a tervezés során.
- A homlokzaton található nyílászárókat teljeskörűen (épületen belüli oldalról is) fel kell újítani. Műszaki leírás készítendő, amely kitér az általános állapotra az előforduló jellemző hiányosságokra, leírja az elvárt állapotot és felsorolja az ennek eléréséhez szükséges munkafázisokat, anyagokat. Konzignáció készítése, mely tartalmazza az eltérő fajtájú nyílászárókat, a hibáknak, illetve a cserélendő részeknek általános jellegű felsorolását és költségvetésbe történő kiírását. Az üvegtáblákat minimum 3 mm-es

síküveggel kell ellátni, ahol ennél vékonyabb vagy toldott üveg van, cserélni kell. Az egyes nyílászárók felújítása a külső zsaluval együtt történik. A 8. homlokzaton a főemelet 64. sz. terem két ablakának felújítása 1999-ben megtörtént.

- A villámvédelmi rendszer elbontása, ideiglenes kiépítése és az új kőburkolat mögé helyezése védőcsőben.
- A homlokzati síkból kinyúló szobrász-díszes részek galambriasztó rendszerének kidolgozása.
- Az attika csatornában végighúzódnó vörösfenyő falécekből készült járórácsot cserélni kell. Az új járórácsok favédőszerrel telítve úgy kerülnek beépítésre, hogy az egyes elemek illesztéseinél hézag nem lehet, mivel rálépéskor nem „billeghet”, mert balesetveszélyes.
- Páncélos vitéz szobra áll az oromzat csúcsán. Feltételezhetően eredeti rézlemezből domborított szobor, a Zellerin műhelyből. A '60-as években a homlokzat felújításkor javítva lett. A tartószerkezete felülvizsgálatra szorul, a rézlemez vastagsága bizonytalan.

4.5. Tető felújítások:

Az érintett tetőfelületekre vonatkozó tervezői feladatok:

1. A megbontott ácsszerkezetek, tetőgerendák helyreállításának és a korhadt elemek cseréjének meghatározása.
2. Az újonnan beépítésre kerülő deszkázat (vörösfenyő) favédőszerrel és tűzvédő festékekkel történő kezelésének kiírása.
3. A csupaszlemezek helyreállításának és pótlásának mennyiségi és minőségi meghatározása.
4. A palafedés helyreállításának (a palaanyagot a Megrendelő saját készletéből biztosítja, de a kiegészítő anyagokat, úgymint rézből készült palaszeg, viharkapocs stb. a Vállalkozó szerzi be) tételes meghatározása.
5. A szegélybádogok helyreállításának (rézlemezből az eredetivel egyező kialakítással, szükség szerint profilozva, forrasztva) meghatározása

5. Organizációs feltételek

Az Országházban folyó munkához a felújítási tevékenységgel maradéktalanul alkalmazkodni kell. A kőmunkák munkaterülete az épületen kívül helyezkedik el, tehát az épületen belül folyó munkát, azaz az Országház funkciójából adódó „üzemelés” csak közvetve érinti. Az országközi rendezvények zavartalanságát biztosítani kell.

Zajjal járó munkát csak akkor lehet végezni, ha az érintett homlokzatok mögött éppen nincsen olyan program, amelyet a zajos munkavégzés zavarna.

Esetenként tehát a főemeleten (I. emelet) rendezett programok idejére a munkát szüneteltetni kell. Ugyanúgy a porral járó munkák is csak akkor végezhetők, ha a homlokzatok mögötti helyiségek teljes körű porvédelme megoldott. A leállások miatti többletköltségekről (túlórák, hétvégi munka) és a pormentességet biztosító ideiglenes megoldásokról, segédberendezésekről a költségvetés-kiírásban gondoskodni kell.

A nyílászárók belső felújítása az üzemelést közvetlenül érinti. Amennyiben lehetőség van a helyiség munkaterületként történő átvételére, úgy az irodák bejárati ajtaját lehetőleg be kell zárni, és a munkavégzést a külső állványról kiszorgálni. Ha erre nincs mód, akkor pormentes paravánfalat kell építeni a munkához használt terület elválasztására. Ezzel párhuzamosan a külső állványon is építhető, vagy építendő egy fóliasátor a nyílászáró elé a szélhatás tompítására.

Az asztalos munkák megkezdése előtt a helyiséget használó intézménnyel közvetlenül egyeztetni kell a munkavégzés feltételeit és ütemezését.

Biztonsági előírás, hogy munkaszünet idejére a kettő közül 1 db ablakszárny a helyére kerüljön és be legyen zárva. A tervező intézkedjen minderről költségkiírásban és műleírásban. A felújítás idejére a munkaterületet le kell zárni kerítéssel és az állványzatot reflektorokkal meg kell világítani az építési terület biztonsága érdekében. A kerítés kialakításával kapcsolatban az igényünk egy esztétikailag elfogadható Országához illő hegesztett kötésű, hálós mezőkből álló rozsdamentes kialakítással.

I. kapu gyalogos forgalmát biztosítani kell a munkálatok idejére. A forgalmat felfüggeszteni egyszeri alkalommal, az Országgyűlés szünetében, néhány hetes időszakra lehet, a kapuk felújítása céljából.

6. Megrendelő által biztosított tervek, tanulmányok

Tárgyi homlokzatokra vonatkozóan az eredeti kő- és rétegtervek rendelkezésre állnak. A kivitelezés során azonban ezektől kisebb mértékben eltérhettek.

A tervezés folyamán tehát meg kell győződni a meglévő állapot (megvalósulás) tervekkel való megegyezéséről (pl. 16. cm mélységű kóréteg és 32 cm mélységű kóréteg, un. bekötőréteg elhelyezkedéséről (befürással).

A következő tervek, dokumentumok állnak rendelkezésre:

1. helyszínrajz a felújítandó homlokzatok feltüntetésével, M = 1: 1000
2. homlokzati nézetrajzok,
4-, 5-, 6-, 7-, 8. sz.. homlokzatokra és támpillérekre, M = 1:50 7 db
3. tetőalprajz, M = 1:400 1 db
4. rétegrajzok-metszetek (eredeti terv másolatai), M = 1:50
5. nyílászárók, szerkezetek helyreállításának elvi megoldása
(Konstruma Mérnöki Iroda tanulmánya),

Az 1. és 2. sorszám alatti tervlapokat a pályázók a műszaki dokumentáció mellékleteként megkapják. Azok a pályázók, akik az eljárás során nem kapnak megbízást a feladat elvégzésére, kötelesek ezeket a tervlapokat az Országgyűlés Hivatalának visszaszolgáltatni.

Igény esetén az eredeti tervlapokat, illetve a 3., 4., 5. pontban felsoroltakat egyeztetett időpontban a nyertes pályázónak bemutatjuk.

A nyertes pályázónak a felsorolt anyagokat teljes körűen rendelkezésére bocsátjuk az Országgház egy elkülönített helyiségben, ahol munkaidőben, belépési engedéllyel rendelkező személyek azokkal dolgozhatnak, de elvitelük nem lehetséges.